

09 การเมืองของคนสามัญ รัฐ และชนชั้นนำ

ดำเนินรายการและร่วมอภิปรายโดย จามะรี เชียงทอง

09-1 ความเคลื่อนไหวของอัตลักษณ์จังหวัดตรังผ่านภาพตัวแทนห้าสินค้าทางวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่

พิไลรัตน์ ศรีวิเชียรอำไพ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
angg6443@gmail.com

"การข้ามพื้นที่ของทุนนิยมโลกาภิวัตน์ทำให้เส้นแบ่งทางวัฒนธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น และวัฒนธรรมร่วมสมัยไม่ชัดเจนอีกต่อไป เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นกลับสะท้อนให้เห็นการผสมผสาน การเคลื่อนไหว การต่อสู้ช่วงชิงความหมาย และการข้ามพรมแดนของวัฒนธรรมหนึ่งไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากกระแสการทำวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า (Commoditization) ในบริบทของประเทศไทยกับการสร้างสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP หรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ฯ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึง การบรรจบกัน (Convergence) ของสินค้าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นชาติ และการข้ามพรมแดนของสังคมบริโภคนิยมในปัจจุบัน

บทความนี้ผู้วิจัยศึกษาโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชื่อว่า หนึ่งเส้นทางท่องเที่ยว ห้าสินค้าทาง วัฒนธรรม จังหวัดตรังเมืองแห่งความสุข เป็นกรณีศึกษาเพื่อวิเคราะห์ปฏิบัติการของยุทธศาสตร์จังหวัดตรังภายใต้สภาวะการณ์ข้ามพื้นที่ สังคม วัฒนธรรม ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นตรังยุคสมัยใหม่ ผ่านภาพตัวแทนของห้าสินค้าทางวัฒนธรรมบนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เน้นความกระชับแน่นของเวลากับสถานที่ในกระแสธารโลกาภิวัตน์ เพื่อชี้ให้เห็นผลของปรากฏการณ์ที่สังคมมีความเคลื่อนไหว มีอัตลักษณ์ ที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว ซึ่งนำมาสู่ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างรัฐและอิทธิพลของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับชุมชน ผนวกกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (Global Society) ที่เข้ามาปะทะกับท้องถิ่น จนเกิดเป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนผู้ประกอบการทั้งในมิติของการดำรงชีพและการรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าให้คงอยู่

คำสำคัญ

อัตลักษณ์ ภาพตัวแทน สินค้าทางวัฒนธรรม ผลกระทบ

09-2 ปัญหาของคำว่าชานา การศึกษาชานาและหลังชานาศึกษาในโลกสมัยใหม่

คมสัน พรหมรินทร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ kpomrin@gmail.com

บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอปัญหาของการใช้คำว่า “ชานา” ในการศึกษาชานาและงานหลังชานาศึกษา จากเดิม คำว่า "ชานา/ชานาชาวไร่/เกษตรกร/ชาวบ้าน/และชาวชนบท" ถูกใช้แทนที่กันอย่างอิสระ ผู้เขียนเสนอว่าควรต้องมีความระมัดระวังในการเลือกใช้แต่ละคำในการเขียนงานศึกษาชานาและชานาศึกษา โดยตระหนักเรื่องความเท่ากันของคำ หรือระนาบของความหมายที่ใช้อธิบายผ่านคำ เพราะการใช้คำปะปนกันดังกล่าว นอกจากจะส่งผลให้เกิดปัญหาการซ้อนทับของภาพตัวแทนของคำแล้ว ยังส่งผลต่อการสร้างความหมายและการเข้าใจผู้คนที่มีความชีวิตยืนโตโยอยู่กับแต่ละคำดังกล่าวอีกด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนเสนอให้เลิกใช้คำว่าชานาตามลำพัง ทั้งในงานศึกษาชานาและหลังชานาศึกษาเพื่อผลดีแก่ทั้งสองวงการ ทั้งนี้เพื่ออธิบายข้อเสนอดังกล่าวผู้เขียนเริ่มต้นจากการทบทวนเรื่องการศึกษาชานาในทางมานุษยวิทยาตลอดจนการเข้าไปสู่ภูมิภาคของวงการการศึกษาชานาและหลังชานาศึกษา จากนั้น จึงเสนอเรื่องปัญหาของการใช้คำว่าชานาและข้อเสนอให้เลิกใช้คำว่าชานา ตลอดจน ข้อท้าทายในการศึกษาชานาและหลังชานาศึกษาภายใต้บริบทปัจจุบัน

คำสำคัญ

ตามลำดับ คำว่าชานา การศึกษาชานา หลังชานาศึกษา

09-3 พื้นที่ยุทธศาสตร์ การชิงไหวชิงพริบ และกฎเกณฑ์ตามอำเภอใจ: อำนาจของชนชั้นนำในการควบคุมกิจกรรมข้ามพรมแดนไทยและรัฐฉาน ประเทศพม่า

บุศรินทร์ เลิศขวลิตสกุล ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
aerbusarin@gmail.com

"ที่ผ่านมา งานศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนไทย-พม่าในทางมานุษยวิทยาส่วนใหญ่นำเสนอมุมมองของผู้คนระดับล่าง เช่น ผู้ค้าข้ามแดน ผู้อพยพย้ายถิ่น หรือผู้ลี้ภัย ในการสร้างปฏิบัติการต่อรองหรือท้าทายอำนาจเชิงโครงสร้างในการเคลื่อนย้ายจากพื้นที่รัฐชาติหนึ่งสู่อีกรัฐชาติหนึ่ง บทความนี้เปลี่ยนมุมมองโดยอาศัยแนวทางชาติพันธุ์วรรณามาพิจารณาอำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำบริเวณชายแดนแห่งหนึ่งในอ.เมืองจ.แม่ฮ่องสอน เชื่อมต่อกับรัฐฉานตอนใต้ ประเทศพม่า ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 จนถึง

ปัจจุบัน โดยตั้งคำถามว่าผู้กระทำการทั้งที่เป็นรัฐและไม่ใช่อรัฐได้สร้างอำนาจทางการเมืองผ่านการควบคุมพื้นที่ (spatial control) อย่างไรในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการข้ามแดน การเคลื่อนย้ายของผู้คน และการค้าขนาดย่อย จากการเก็บข้อมูลพบว่า ชนชั้นนำทางการเมืองในบริเวณพรมแดนที่ศึกษามี 4 กลุ่มหลัก คือ เจ้าหน้าที่รัฐไทย กองกำลังทหารพม่า กลุ่มอิทธิพลในทางเศรษฐกิจการเมืองนาม "ครอบครัวมหาจา" และกองกำลังกู่ชาติไทใหญ่ (Shan State Army-South) ได้ใช้แนวทางหลากหลายในการจัดการการเคลื่อนย้ายผู้คนและสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างพื้นที่ยุทธศาสตร์ (strategic space) เช่น สร้าง

อำนาจทางการเมืองซ้อนทับกับภูมิศาสตร์ธรรมชาติ การชิงไหวชิงพริบ (outwitting) ระหว่างชนชั้นนำด้วยกัน เช่น การปิด-เปิดด่านการค้าไม่ให้สินค้าเข้าออก แม้กระทั่งการลักพาตัวผู้ค้าและกักกันสินค้าไม่ให้ข้ามผ่านพื้นที่ยุทธศาสตร์ของตน ตลอดจนสร้างกฎเกณฑ์ตามอำเภอใจ (arbitrary rule) ที่ไม่ได้ใส่ใจกับหลักธรรมาภิบาลใด ๆ บทความนี้เสนอข้อถกเถียงต่อมาว่า พรมแดนรัฐชาติที่พร่าเลือนหรือมีการรั่วไหลนั้นไม่ได้เกิดจากผู้กระทำการระดับล่างที่สามารถต่อรองกับโครงสร้างทางการเมืองเพียงอย่างเดียว หากยังเกิดจาก

อำนาจทางการเมืองทั้ง 4 กลุ่มที่พยายามสร้างจุดพบกันที่สมดุลระหว่างการควบคุมเพื่อรักษาพื้นที่ยุทธศาสตร์และการอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน บนพื้นฐานการต่อรองผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ"

คำสำคัญ

การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน, การควบคุมกิจกรรมข้ามพรมแดน, พื้นที่ยุทธศาสตร์, ชายแดนไทย-พม่า, แม่ฮ่องสอน, รัฐฉาน

09-4 การเลือกตั้งในฐานะธรรมนูญชนบท : การกำหนดสถานะของผู้กระทำการในการต่อรองอัตลักษณ์ (Voting as rural constitution: situating agency in the politics of negotiating Identity)

ชัยพงษ์ สำเนียง ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
chaipong08@gmail.com

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาเกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมไทยในหลายมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ อาชีพ และวิถีชีวิต ส่งผลให้เกิดคนชนบทแบบใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจโลก คนชนบทไม่ได้โดดเดี่ยวจากสังคมโดยรอบ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าวมีพิกจะทำให้การดำเนินชีวิตของผู้คนในชนบทเปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น ยังส่งผลให้เกิดการผลิตสร้างตัวตน อารมณ์ความรู้สึกเกิดความนึกฝันถึงชีวิตของคนชนบทใหม่ที่ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป คนชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะผ่าน “การเลือกตั้ง” เพราะมีนัยสำคัญต่อการกำหนด “นโยบายสาธารณะ” เขาเหล่านั้นได้เข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองในฐานะผู้ประกอบการทางการเมืองที่กระตือรือร้น ภายใต้การสร้างความสัมพันธ์ที่หลากหลายเพื่อต่อรองกับรัฐและทุนแบบใหม่

แม้ว่าการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยได้สร้างอำนาจต่อรองให้คนชนบท แต่กลับพบว่า การเมืองของคนชนบทต่างตกอยู่ภายใต้วาทกรรมโง่ จน เจ็บ ถูกมองว่าตกอยู่ภายใต้ผลประโยชน์เฉพาะหน้า และเปลี่ยนสิทธิในการลงคะแนนเสียงเป็นแต่เพียงสินค้าในระบบตลาดที่สามารถซื้อขายได้ เสียงของคนชนบทจึงไม่มีความหมาย โดยมีได้มองความจำเพาะเจาะจงของวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ ทำให้การให้ความหมายต่อระบอบ “ประชาธิปไตย” มีความสัมพันธ์ ระบอบประชาธิปไตยจึงมีหลายความหมาย แล้วแต่ว่าเรามองจากมุมมองใด การเข้าใจวิถีชีวิตที่หลากหลายจะช่วยให้เราเข้าใจการเมืองในมิติต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

การมองการเมืองในเชิงโครงสร้างหรือการเมืองในระบบอย่างเดียวกันนี้อาจทำให้เราเข้าใจ “การเมือง” อย่างรอบด้าน เพราะการต่อสู้ ต่อรองทางการเมืองไม่ได้เกิดในพื้นที่ที่เป็นทางการเมืองเท่านั้น แต่ในทางกลับกันกลับเกิดในทุก ๆ พื้นที่ การหันมาให้ความสนใจการเมืองของคนเล็กคนน้อยที่วาดหวังกับสังคม ไม่จำเป็นต้องเป็นการเมืองในเชิงโครงสร้าง ซึ่งการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของผู้คนสามารถมาอธิบายการต่อสู้ของผู้คนได้ ส่วนการอธิบายเฉพาะด้านอรรถประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเพียงมิติเดียวก็ไม่สามารถอธิบายการเมืองของปัจเจกได้ การหันมาศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้คน ในพื้นที่คลุมเครือ หรือพื้นที่ที่มองไม่เห็น อาจทำให้เราเห็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีใช้การเมืองของชนชั้นนำหรือผู้มีอำนาจมากขึ้น

During the past decades, there have been changes in Thailand's social structure in many aspects, economy, occupation, and people's way of life. These changes have consequently given birth a new type of rural people corresponding with the world's transformation of economic structure. Hence, people in rural areas do not live separately from a whole society. Such transformation has not only shaped a lifestyle but also identity, emotion, and desire of people in rural areas who never be the same. People have become involved actively in the politics through an electoral system which is a significant mechanism to direct “public policy” for them. They have entered to

a political sphere as active agents through various forms of relationships to negotiate with state and new capital groups.

Even though election in a democratic system increases bargaining power of people in rural areas, it turns out that the politics of this group is under a discourse of “stupid, poor, and hurt”. This discourse is used to portray people in rural areas as stupid as they are stuck in a trap of economic utility and the short-term benefit. Then, they are willing to turn their rights to vote into a commodity for sale. Votes from these people are treated as worthless without taking into cultural particularity of rural community.

Viewing the politics through the lens of structuralism, or in a formal sphere, may not allow us to understand the notion of “politics” comprehensively. It is because contestation and negotiation in the politics have not occurred only in a formal sphere but, on a contrary, in everywhere. The politics from below, imagination and expectations of people in society, cannot be viewed at the structural level but rather through contestation of people in everyday life. Additionally, an explanation at a level of economic utility or institution’s structural transformation could not reflect the politics at an individual level. Therefore, by looking through everyday practice of people which is previously regarded as grey, or informal area, we can understand more about changes in the politics beyond the backdrop of ruling class or authorities."

คำสำคัญ

"คนชั้นกลางในชนบท, การเลือกตั้ง, เครือข่ายความสัมพันธ์ rural middle class, election/voting, network relationships"